

Osaajien opisto

-hanke

Lapuan kansalaisopiston uudet
roolit jatkuvan oppimisen kentällä

Esiselvitys kehittämistyön pohjaksi
2022-2023

Lapuan
kansalaisopisto

1.Johdanto	2
2.Taustaa ja tavoitteita	2
3.Kansalaisopisto on tarpeen - millaiseen tehtävään?	3
4.Tulevaisuuden työelämä ja oppimistarpeet	5
4.1.Työn ja koulutuksen muuttuminen	5
4.2.Työ ja tulevaisuus Etelä-Pohjanmaalla	8
4.3.Pienet osaamiskokonaisuudet (micro-credentials)	9
5.Osaamisen käsite	10
6.Kohderyhmäanalyysi	12
6.1.Alanvaihtoa suunnittelevat	13
6.2.Työllisyyspalveluita käyttävät henkilöt	14
6.3.Valmistumisen jälkeen työmarkkinnoille siirtymässä olevat	14
6.4.Työuraa eläkeiän saavuttamisen jälkeen jatkavat	15
6.6.Yrittäjät	15
7.Kyselytutkimus	15
7.1.Kyselytutkimus toteutettiin lomakekyselynä sekä haastatteluilla keväällä 23.	15
7.2.Kyselyn tuloksia	15
8.Yhteenveto	16
Toimintasuunnitelma:	17
Lähteet:	17

1. Johdanto

Tämän esiselvityksen avulla tuotetaan tietoa Lapuan kansalaisopiston osaamisperusteisen kurssitarjonnan suunnitteluun, uudistamiseen ja tarvelähtöiseen toteuttamiseen. Selvitys on osa Opetushallituksen rahoittamaa Osaajien opisto -osaamisperusteisuus Lapuan kansalaisopistossa -laatu- ja kehittämishanketta.

Kaksiosaisen selvityksen teoriaosuuteen on koottu yleistä tutkimustietoa tulevaisuuden osaamis- ja koulutustarpeista. Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen myötä tutkimustietoa on runsaasti. Selvityksessä on pyritty käyttämään uusinta mahdollista lähdeaineistoa. Tarjolla olevia lähteitä on käyty läpi ja niistä on esiselvitykseen koottu kansalaisopistoille oleellista tietoa. Toisessa osassa käydään läpi kyselytutkimuksen tuloksia.

Lapuan kansalaisopisto on laatinut oman strategian osaamisperusteisten kurssien tarjoamiseksi jatkossa. Strategia on hyväksytty sivistyslautakunnassa. Kyseisen strategian mukaisesti Lapuan kansalaisopisto kouluttaa henkilöstöä ja tuntiopettajia osaamisperusteiseen kurssien suunnitteluun, organisointiin ja järjestämiseen. Tavoitteena on saada opetustarjontaan osaamisperusteisesti laadittuja kursseja. Strategian toimeenpanemisen ja koulutukseen osallistumisen myötä, etenkin tuntiopettajien näkökulma huomioiden on käynyt selville, että jo olemassa olevan opetustarjonnan muuttaminen sellaisenaan osaamisperusteiseksi, Koskikelpoiseksi koulutukseksi ei ole tarkoituksenmukaista eikä tarpeellista. Kansalaisopiston tulisikin löytää uusia asiakasryhmiä ja uusia koulutusideoita. Tähän esiselvitykseen liittyvällä hankkeella selvitetään paikallisia ja alueellisia koulutustarpeita ja etsitään uusia asiakasryhmiä. Näillä toimilla toteutetaan Lapuan kansalaisopiston osaamisperusteisuusstrategiaa.

Hankkeen tulosten myötä kertyy uusia näkökulmia, taitoa ja ymmärrystä suunnitella ja toteuttaa osaamisperusteisia kursseja, joilla koulutuksen kysyntä ja tarjonta kohtaavat. Tavoitteena on myös, että Lapuan kansalaisopiston sekä yleisesti vapaan sivistystyön tunnettuus osaamisperusteisen, lyhytkestoisen, erityisesti työelämätaitoja täydentävän koulutuksen järjestäjänä paranee ja kansalaisopistoon luotetaan osaavana ja ammattitaitoisena koulutuksen järjestäjänä. Hankkeen myötä saadaan tuoretta taustatietoa koulutussuunnittelun tueksi, rakennetaan yhteistyöverkostoa uusien toimijoiden kanssa ja kartoitetaan uusien asiakasryhmien osaamistarpeita.

2. Taustaa ja tavoitteita

Tässä selvityksessä työelämän muutoksen näkökulma on vahvasti kansalaisopistojen ja erityisesti Lapuan kansalaisopiston, joka on hankkeen toimija ja rahoituksen saaja. Esiselvitykseen käytiin läpi laaja lähdeaineisto keskittyen uusimpaan työelämän ja koulutuksen muutoksen tutkimustietoon. Jo kesällä -22 oli havaittavissa se, että Ukrainan sodan vaikutukset tulevat muuttamaan tilannetta. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus on 30.6.2022 julkaissut ensimmäisen arvionsa sodan vaikutuksista Suomen talouteen, työmarkkinoihin ja

osaamistarpeisiin. [Raportti on luettavissa Jotpan sivulta](#). Osaaminen on sellaista pääomaa, jonka voi tiukassakin muutostilanteessa ottaa mukaansa, eikä se muutu arvottomaksi tai tuhoutu ainakaan yhtä nopeasti kuin fyysinen omaisuus.

Esiselvityksessä on lähdeaineistosta kerätty tietoa kehittämishankkeen suunnitelmassa esitetyn mukaan. Kehittämistyön yksi tavoite on uusien opiskelijaryhmien tavoittaminen ja saaminen kansalaisopiston opiskelijoiksi. Nämä kohderyhmät ovat hankesuunnitelman mukaan seuraavat: yksinyrittäjät, pienet yritykset, alanvaihtoa suunnittelevat, valmistumisen jälkeen työmarkkinoille siirtymässä olevat, työuraa eläkeiän saavuttamisen jälkeen jatkavat henkilöt, kunnan työllisyyspalveluita käyttävät henkilöt. Kun lisäksi tutkitaan Lapuan kansalaisopiston opiskelijoiden demografista ja sosioekonomista rakennetta, nähdään, että opiskelijajoukossa vähemmistönä ovat työikäiset, nuoret aikuiset sekä miehet. Em. ryhmät kuuluvat siis tavoiteltuun kohderyhmään. Keväällä 23 valmistui Jotpan Haastattelututkimus - [Mitä työikäiset ihmiset ajattelevat jatkuvasta oppimisesta \(2023\)](#). Sen perusteella kohderyhmäksi on tarpeen ottaa myös erityiset oppijat.

Teoriaosuutta kootessa on edellä mainitut ryhmät pidetty mielessä ja kaikkea lähdemateriaalia on tutkittu pohtien, miten esitetty näyttäytyy niiden näkökulmasta. Tämä näkökulma on koottu erilliseen lukuun, jossa pohditaan vapaan sivistystyön ja em. kohderyhmien osaamistarpeiden suhdetta ja vapaan sivistystyön mahdollisuuksia vastata erilaisiin osaamistarpeisiin.

Esiselvityksen toisessa osassa esitellään laadullisen tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksella kartoitetaan mahdollisten uusien asiakasryhmien osaamistarpeita, kouluttautumismotivaatiota, asenteita vapaan sivistystyön toimijoiden järjestämään koulutusta kohtaan. Koska lisäksi on tarkoitus palvelumuotoilun keinoin rakentaa erilaisia käyttäjäryhmiä, joiden myötä osaamisperusteisia kursseja voidaan kohdentaa ja markkinoida eri asiakasryhmille, on tarkoituksenmukaista koostaa teoriaosuus näitä tavoitteita tukeväksi.

3. Kansalaisopisto on tarpeen - millaiseen tehtävään?

Vapaa sivistystyö pohjautuu grundtvigilaiseen kansansivistyksen ideaan. Se vastaa alhaalta kansalaisista ylöspäin nouseviin tarpeisiin, erotukseksi viranomaisjohtoisesta koulu- ja kasvatusjärjestelmästä. Se on nimenomaan vapaata. Se ei perustu keisarin mahtikäskyyn tai ohjaukseen vaan oman viiteryhmän työntöön. Tätä toimintaa ei tarvita, jos paine alhaalta loppuu. Sulevi Riukulehto Tammiseminaarissa 27.1.2022.

Kuntaliiton Päivi Väisänen-Haapanen vastaa blogitekstissään kysymykseen, Liittykö vapaa sivistystyö mitenkään jatkuvaan oppimiseen ja työllistymiseen?. Vapaan sivistystyön ketterät moniosaajat ovat hänen mukaansa erittäin hyvinä yhteistyöosapuolia kunnissa ja eri alueilla, kun toimintaa lähdetään suunnittelemaan. Jatkuvan oppiminen ja työllisyyden edistäminen ovat

laaja-alainen tehtävä, jossa yhteistyötä tarvitaan ja hallinnon rajat ja koulutusmuodot ylittävästä yhteistyöstä on jo saatukin hyviä kokemuksia. Suora lainaus: "Vapaan sivistystyön koulutustarjontaa voidaan suunnata soveltumaan juuri kotoutumista ja työllistymistä edistäviin paikallisiin osaamistarpeisiin. Ns. aliedustetuille ryhmille ja maahanmuuttajakotivanhemmille suunnattu koulutus, digitaidot ja muut perustaidot, elämänhallintaan liittyvät taidot, hakeva toiminta, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat esimerkkejä, joita vapaa sivistystyö toteuttaa. Näenkin, että vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on tärkeä rooli jatkuvan oppimisen, kotoutumisen ja työllisyyden edistämisessä." (Väisänen-Haapanen, P. 2022)

Sulevi Riukulehto listaa vapaan sivistystyön tehtäväkenttää Kansalaisopistojen liiton Tammiseminaarissa 2022. Allaolevassa taulukossa Riukulehdon nostamat teemat.

Asia, joka tuo ihmisiä kansalaisopistoon	Motivoiva sisältö tai syy	Opiston rooli tai tehtävä
Koulutustarve ja tiedonjano, johon julkinen koulutusjärjestelmä ei voi vastata	Oman spesiaalinen harrastuksen perusteellinen osaaminen	Asiantuntijavetoinen erikoistaidon opettaminen Mestari/kisälli-tyyppinen toiminta
Aktiivinen kansalaisuus	Ajankohtaiset ja paikalliset ilmiöt ja teemat	Luennot, spesifit opintopiirit,
Ammattiin johtava koulutus	Sellainen aihe, jota ei ole tarjolla virallisessa koulutusjärjestelmässä	Opintosuoritukset voidaan viedä Koski-tietokantaan
Notkeus, ketteryys, nopeus, alueellinen merkitys	Vastaaminen akuuttiin tarpeeseen	Esim. avoimen yliopiston opintojen tuominen pienelle paikkakunnalle. Paikkakunnan erityispiirteiden esiinnosto, tilauskurssit, fasilitointi
Erikoistaitojen opettaminen	Tutkinnoista riippumaton osaamisen hankkiminen mahdollista	Erikoistaidon osaamisen tunnistaminen
Osallisuus ja yhteisöllisyys	Seura ja samanhenkisyys	Mahdollistaminen
Oppimisen vapaaehtoisuus	Itsen ja omien taitojen kehittäminen omaan tahtiin. Kesken jättämisestä ei ole haittaa. Voi jatkaa kun ehtii.	Ei olla riippuvaisia tutkintojen vaatimuksista ja aikatauluista.

Ylläolevat asiat ovat itsestäänselvyyksiä, mutta muutoksen aikana toiminnan peruskivet on syytä pitää mielessä. Uudistusten ja uusien toimintatapojen tulee mukautua aikaan, mutta on mietittävä muutosten määrä, tapaa ja tarpeellisuutta.

Keväällä 2023 valmisteltiin uutta hallitusohjelmaa, jossa kansalaisopiston näkökulmasta korostuivat seuraavat asiat:

- Aikuisten perustaitoja on vahvistettava. Käynnistetään perustaito-ohjelma, jossa mukana osaamismerkkit
- Digitaalisten taitojen vahvistaminen etenkin ikääntyvien kohdalla
- Luku- ja kirjoitustaidon koulutus maksuttomaksi kaikille
- Sivistyspalvelujen ketjua kehitettävä, nopea reagointi muuttuviin osaamisvaatimuksiin
- Liikunnan merkitys kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja kasvuun
- Kulttuurihyvinvointitoiminta kaikkiin ikäryhmiin
(lähde Sanna-Sirkku Autio 17.3.2023 Kansalaistaidot kunniaan -hankkeen KickOff)

4. Tulevaisuuden työelämä ja oppimistarpeet

4.1. Työn ja koulutuksen muuttuminen

Tulevaisuuden osaamis- ja koulutustarpeita on ennakoitu laajasti OPH:n Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035 -raportissa. Jouni Koski (2022) tiivistää tuloksia blogikirjoituksessaan. Hänen tulkintansa mukaan matalan osaamistason tehtävien työllistyvyys laskee 20%. Jo vuonna 2017 on asetettu tavoitteeksi, että vuoteen 2030 mennessä puolet 25-34-vuotiaista olisi suorittanut korkeakoulututkinnon. Opiskelupaikkoja lisättiinkin ja tuotiin vaihtoehtoisia väyliä alanvaihtajille ja täydennyskoulutukseen. Kosken mukaan tavoite jää kuitenkin saavuttamatta. Nuorten lisäksi myös jo työelämässä olevien koulutustasoa on saatava parannettua.

Osaaminen 2035 raportti ilmestyi vuonna 2019. Koski nostaa raportista silloin tunnistetun tarpeen koulutuksen ja osaamisen hankkimiseen liittyvien ajattelutapojen muutoksesta. Koulutusjärjestelmän sijaan pitäisi puhua osaamisjärjestelmästä. Ei riitä, että tutkintokoulutuksia tehostetaan vaan osaamisen hankkimisen mahdollistamiseen on valjastettava joustavasti kaikki mahdolliset tahot. (Koski, 2022)

Kansalaisopistoissa tämä näkyy mahdollisuuksien lisääntymisenä ja vapaan sivistystyön parissa saavutetun osaamisen merkityksen lisääntymisenä. Olemme nyt uskottava kouluttaja ja kansalaisopistossa kertyneet pienet ja suuremmatkin osaamiset voidaan virallisen järjestelmän avulla tunnistaa ja tuoda täydentämään koulutusta.

Osaaminen 2035 raportti luettavissa: Opetushallitus 2019. Osaaminen 2035-raportti.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaaminen-2035>

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen tunnistamia osaamispalveluiden painopisteitä ja teemoja vuodella 2022. Lähde:

<https://backend.jotpa.fi/sites/default/files/documents/JOTPA%20Valtakunnalliset%20osaamiskapeikot%20%E2%80%93%20ennakointituloksia%20ja%20tilannekuva%20vuodelle%202022.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriön Työelämä 2020-selvityksessä kehoitetaan ottamaan muutokseen näkökulma, joka ei pohdi, miten muutokset vaikuttavat työhön vaan, että mitä pitää tehdä, että työ muuttuu ihmiselle paremmaksi muutosten myötä ja että työtä riittää jatkossa kaikille. Muutoksesta pitäisi kyetä tuottamaan uudenlaista toimintaa uudenlaisen ajattelun kautta. Positiivisen ajattelun kautta tulisi etsiä hyviä tulevaisuuksia ja löytää keinoja niiden saavuttamiseksi unohtamatta uhkien tiedostamista. TEM:in esiin nostamat tulevaisuuden teemat ovat: alustatyö, yhteisölliset työtilat, monikulttuurinen työelämä, robotiikka, kiertotalous, älykkäät palvelut, tekoäly sekä pienyrittäjyys ja yhteisöt. (Alasoini, T. ja Houni, P. 2019.)

Em. TEM:n selvityksestä voidaan koota asiakokonaisuuksia, joissa osaamista pitäisi kasvattaa. Näitä ovat laajoina kokonaisuuksina nimettyinä:

- ihmisen ja robotin yhteistyö, älyrobottien opettaminen
- tekoälyn soveltaminen käytäntöön, digitaalisen datan hyväksikäyttö, neuroverkot, sumeat järjestelmät, evolutionaarinen laskenta,
- tekoälyn etiikka: läpinäkyvyys, vastuullisuus, yhteiskunnallinen hyöty
- älykkäät palvelut, niiden kehittäminen ja vienti, (älykkäiden palveluiden kehittämisessä organisaatioiden työntekijät olisivat oleellinen kehittäjätaho s.21)
- kiertotaluden eteneminen, uudet asiantuntijatyöt, biotalous, cleantech, tarvitaan kansainvälistä myynti- ja markkinointiosaamista
- yhteisölliset työtilat
- alustatyö, organisaatio tai yksityishenkilö tarjoaa digitaalisen alustan kautta kertaluonteisia tehtäviä muille, työ voi olla fyysistä esimerkiksi kuljettamista, hoivatyötä tai yksinkertaisia klikkaustehtäviä tai laajoja asiantuntijatyöitä
- kulttuurisesti monimuotoistuva työelämä, ulkomaalaistaustaisten työllistyminen, monimuotoisuuden johtaminen työpaikalla, osaamispääoman hyödyntäminen
- yrittäjyyden uudet näkökulmat

Ylläolevan listan purkaminen osaamisiksi tuottaisi pitkän listan nimikkeitä uusista työrooleista, ammateista ja laajoista asiantuntijuuksista mikro-osaamisiin. Work Up seminaareja on pidetty kymmeniä ja niistä on saatavana materiaalia, jota tässä voisi käyttää.

<https://ennakointiakatemia.fi/ennakoinnissa-tapahtuu-skenaarioista-osaamisprofiileihin-8-6/>
<https://ennakointiakatemia.fi/ennakointikartat/>

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161299/TEM_oppaat_3_2018_WorkUp_Tulevaisuuden_tyo_22012019_Web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jotpan kevään 2023 osaamiskyselyn tuloksia Alueellisia työvoiman osaamistarpeita ja ratkaisuehdotuksia -raportissa haarukoidaan valtakunnallisesti esiin nousseita osaamiskapeikoita:

Tärkeinä nykyisen työvoiman osaamisen kehittämistarpeina nousivat esille alueellisesta kyselyaineistosta sähkö- ja automaatiotekniikan osaaminen, kone- ja metallialan osaaminen sekä digiosaaminen kuten yleiset digitaidot ja ICT-alan erityisosaaminen. Lisäksi kehittämistarpeina nousivat esille liiketalousja asiakaspalveluosaaminen, elintarviketuotantoalan osaaminen, metsäalan osaaminen, ympäristöosaaminen ja kestävät energiaratkaisut. Myös opetusalan osaaminen, varhaiskasvatusalan osaaminen, sosiaalialan osaaminen, 5 terveystyövoimien osaaminen sekä muita osaamiskapeikkoja kuten fotonikka ja korjausrakennusosaaminen olivat tärkeitä osaamisen kehittämisteemoja. (s.4)

Pandemian myötä digitaalisen osaamisen merkitys nousi esiin koskien erityisesti verkkoympäristöjä ja etätoimintoja. Tämä on huomattu myös opistossa kun ilmaisten luentojen etäosallistumiset ovat lisääntyneet.

<https://backend.jotpa.fi/sites/default/files/documents/Alueellisia%20tyo%CC%88voiman%20osaamistarpeita%20ja%20ratkaisuehdotuksia.pdf>

4.2. Työ ja tulevaisuus Etelä-Pohjanmaalla

Viime aikoina muutoksista ovat korostuneet digitalisaatio, työn murros, väestön ikääntyminen, aluerakenteen kaupungistuminen sekä ilmastonmuutos. 2022 arvioidaan tapahtuvan tuotannon paluumuuttoa, työnteon ja opiskelun tapojen muutoksia sekä isoja globaaleja muutoksia, jonka seurauksena monenlainen paikallinen varautuminen lisääntyy. Hankkeen aikana etsitään paikallisia osaamiskapeikkoja sekä koulutusaukkoja. Tulevaisuudenkuva vaikuttaa koulutukseen ja sen huomioiminen on tärkeää myös kasnalaisopistotyössä. Ammatillista koulutusta emme tarjoa, mutta osaamisperusteisilla kursseilla voidaan tehdä näkyväksi olemassaolevaa osaamista ja pieniä osaamiskokonaisuuksia.

<https://epliiitto.fi/tilastot/tulevaisuuskuva/>

VARAUTUMISSUUNNITELMAT - TIIVISTELMÄ

Toimenpiteet, joita tulisi harkita, jos toimintaympäristö lähtee kehittymään tietyn skenaarion suuntaan

SKENAARIO 1 – Tuotannon paluumuutto	SKENAARIO 2 – Säännellen uudistettu	SKENAARIO 3 – Teknologiaa ja omavaraisuutta
<p>Yritysten roolin korostuessa, yritysten kyvykkyyden ja osaamisen rooli maakunnan elinvoiman säilymisessä korostuu. Julkisen sektorin on pienemmillä resursseilla löydettävä uusi tehokas tapa toimia.</p> <ul style="list-style-type: none">• Digi- ja teknologiaosaamisen vahvistaminen• Vastuullisuusajattelun kehittäminen paikallisissa yrityksissä• Osaamisohjan vahvistaminen ja koulutuksen saavutettavuuden lisääminen• Ennakkoluuloton avoin yhteistyö eri toimijoiden välillä• Liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien parantaminen• Julkisen sektorin hallinnon tehostaminen (kuntaliitokset)	<p>Digitalisaation ja sen mahdollisuuksien avulla pitää ottaa pitkä loikka eteenpäin. Kestävyteen erityistä huomiota. Tulee huolehtia osaamisperustasta, eriarvoistumiseen tulee puuttua, tavoittaa nuoria ja minimoida syrjäytymistä.</p> <ul style="list-style-type: none">• Digi- ja teknologia loikan synnyttäminen• Elinkeinoelämän suuntaaminen uusiin kestävyden mahdollisuuksiin ja erityisesti ruuantuotannon kestävyteen panostaminen• Ihmisten houkuttelu yhteisölliseen maakuntaan• Yrittäjyyttä tukevaa koulutusta	<p>Avaimet pärjäämiseen skenaariossa löytyvät alueellisesta verkottumisesta ja yhteyksien parantamisesta, sekä huippuosaajien kouluttamisen ja rekrytoinnin kehittämisestä. Niukkenevat resurssit saadaan alueellisessa yhteistyössä tehokkaampaan käyttöön ja palvelutaso saadaan pidettyä kohtuullisena.</p> <ul style="list-style-type: none">• Lisätään kahdenvälistä yhteistyötä ja kehitetään maakunnan toimijoiden verkostoitumista• Osaamisen houkuttelemisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen• Palvelutason turvaaminen, kolmannen sektorin tukeminen ja kehittäminen• Maakunnan yhteisöllisyyden ja päätöksentekokyvyn vahvistaminen

Lähde: Etelä-Pohjanmaan skenaariot 2025.

<https://epliiitto.fi/wp-content/uploads/2020/11/Etela-Pohjanmaan-skenaariot-2050.pdf>

Tiivistelmästä voidaan poimia mahdollisia koulutustarjontaan vaikuttavia teemoja:

- digiosaaminen
- vastuullisuusajattelu
- koulutuksen saavutettavuus
- yhteistyö
- yrittäjyyskoulutus

4.3. Pienet osaamiskokonaisuudet (micro-credentials)

Euroopan Neuvosto on 16.6. 2022 hyväksynyt suositukset pienistä osaamiskokonaisuuksista (micro-credentials) ja henkilökohtaisista oppimistileistä (Individual Learning Accounts). Karttunen arvioi, että näillä suosituksilla tulee olemaan vaikutusta koko koulutuskentän tarjontaan, työelämässä ja muualla hankitun osaamisen tunnistamiseen ja myös uraohjaukseen ja siihen, millainen elinikäisen oppimisen ekosysteemi Suomeen rakennetaan.

Pienillä osaamiskokonaisuuksilla tarkoitetaan suppeita taitoja tai pätevyksiä, jotka on mahdollista hankkia lyhytkestoisilla kursseilla tai pienen oppimismäärän jälkeen. Osaamisen tunnistaminen on tehty ja arviointi kerrottu avoimesti. Kyseessä on malli, joka on joustava ja mahdollistaa kohdennetun lisäkoulutuksen myös työssäkäyville. Työssä tarvittava osaaminen tai sen riittävä kehittäminen ei välttämättä aina edellytä koko tutkinnon suorittamista. Tavoitteena on, että uuden välineen avulla EU-kansalaiset voivat hyödyntää yksilöllisiä oppimis- ja urapolkuja kohdatessaan demografisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia muutoksia. (EU:n neuvosto, 2022.)

Pienille osaamiskokonaisuuksille tulee mahdollisuuksien mukaan (Karttunen, 2022)

- avata pääsy Eurooppalaiseen tutkintojen viitekehukseen (EQF) ja kansallisiin tutkintojen viitekehysiin, jotka määrittelee osaamisen tason ja edistävät mm. yhdenvertaista liikkuvuutta työmarkkinoilla tai opinnoissa.
- kehittää laadunhallinnan standardit koulutuksen järjestäjille ja koulutuksille
- määritellä opintopisteet, osaamistavoitteet ja nimellinen työmäärä (1 ECTS =27h)
- suunnitella tunnustamisjärjestelyt opiskelua ja/tai työelämää varten
- varmistaa mikropätevyysien tallennus ja siirrettävyys (myöntäminen, saatavuus, tallennuspaikka, pätevyysien jakaminen, tietosuoja-asiat) Vrt. KOSKI-tietovaranto Suomessa, joka avautui myös vapaan sivistystyön toimijoille elokuussa 2021
- kehittää digitaaliset alustat, jossa mikropätevyysien hankkimisesta saa tietoa. Vrt. E-perusteet, johon kurssikuvaukset, osaamistavoitteet ja kriteerit viedään

Neuvoston suosittelee, että pientä osaamiskokonaisuutta kuvataan tietyillä vakiotiedoilla. Näihin lukeutuvat oppimistulokset, oppimistuloksen saavuttamiseen tarvittava työmäärä ja arvioinnin tyyppi. Lisäksi annetaan ohjeet pienten osaamiskokonaisuuksien ekosysteemin kehittämiseksi esimerkiksi edistämällä työnantajien ja työntekijöiden edustajien suunnittelemien ja hyväksymien pienten osaamiskokonaisuuksien kehittämistä sekä soveltamalla ja kehittämällä laadunvarmistusmekanismeja. (EU:n neuvosto, 2022.)

Pienten osaamiskokonaisuuksien avulla voidaan sertifioida pienten räätälöityjen oppimiskokemusten (esimerkiksi lyhyiden kurssien tai koulutusten) tulokset ja siten tukea tietojen, taitojen ja osaamisen kohdennettua ja joustavaa hankkimista. Yhteisen määritelmän ja normien puuttuminen on kuitenkin tähän mennessä rajoittanut kokonaisuuksien käyttöönottoa ja uhannut heikentää niiden potentiaalia. Suosituksella EU haluaa tukea pieniin osaamiskokonaisuuksiin kohdistuvan luottamuksen rakentamista.

EU haluaa myös, että pienistä osaamiskokonaisuuksista tulee siirrettäviä. Pieniä osaamiskokonaisuuksia suorittaneen henkilön olisi voitava tallentaa ne valitsemaansa järjestelmään ja jakaa nämä kokonaisuudet muiden osapuolten kanssa omassa maassaan ja sen ulkopuolella. Kaikkien osapuolten olisi voitava ymmärtää pienten osaamiskokonaisuuksien sisältö ja todentaa niiden aitous. Tämä mahdollistaisi kokonaisuuksien siirrettävyyden koulutusalojen välillä ja niiden sisällä, työmarkkinoilla ja maiden välillä.

Lähde:

<https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2022/06/16/council-recommends-european-approach-to-micro-credentials/>

Euroopan komission suosituksen perusteluja pienistä osaamiskokonaisuuksista ja oppimistileistä voi lukea allaolevista lähteistä:

<https://epale.ec.europa.eu/fi/content/mikropatevyydet-ja-henkilokohtaiset-oppimistilit-pahkinankuoressa>

<https://esignals.fi/kategoria/jatkuva-oppiminen-kategoriat/mista-puhumme-kun-puhumme-pienista-osaamiskokonaisuuksista/#569f6d63>

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(02)&from=EN)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0773&from=EN>

<https://epale.ec.europa.eu/fi/content/suositus-pienista-osaamiskokonaisuuksista-ja-henkilokohtaisista-oppimistileista-hyvaksytyt>

<https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2022/06/16/council-recommends-european-approach-to-micro-credentials/>

5. Osaamisen käsite

Osaamista kertyy yksilölle elämän aikana väkisinkin. Tuskinpa kukaan täysin ilman mitään taitoja tulee eläneeksi. Osaamista kertyy useista lähteistä. Yksi tapa arvottaa osaamista onkin ollut oppimisen tavan mukainen arvottaminen. Oppiminen jaotellaan formaaliksi, non-formaaliksi ja informaaliksi.

Koskela, Rosenius ja Kärkkäinen (2020) mukaan formaali oppiminen sijoitetaan kontrolloituun, institutionaaliseen ympäristöön, ja informaali oppiminen nähdään prosessina, joka fyysisestikin sijoittuu koulutusjärjestelmän ulkopuolelle.

Jatkuvan oppimisen sanastossa (s.54, 2021) määritellään oppimisen käsitteitä. Formaali oppiminen tapahtuu opetussuunnitelman tms. mukaisesti, tavoitteellisesti julkisen

koulutusjärjestelmän mukaisessa oppilaitoksessa ja johtaa jonkin ammatin, tutkinnon tai pätevyyden saavuttamiseen. Osaaminen tunnustetaan todistuksella.

Non-formaali oppiminen on tavoitteellista, mutta ei tapahdu virallisessa koulussa (Jatkuvan oppimisen sanasto, s.55, 2021). Se on esimerkiksi täydennyskoulutusta, työn suorittamiseksi vaadittavan osaamisen täsmäoppimista, siis jonkin ennakolta määritellyn oppimistavoitteen saavuttamista määritellyssä ajassa ja paikassa. Kansalaisopistossa harrastukseen liittyvän taidon hankkiminen on non-formaalia oppimista. Myös ase- tai siviilipalveluksessa tapahtunut oppiminen luetaan non-formaaliksi.

Informaali oppiminen tapahtuu arkipäivän toiminnassa ja ympäristöissä, joita ei ole organisoitu erityisesti koulutukseksi. Informaali oppiminen ei oppijan kannalta ole välttämättä tavoitteellista. Informaalia oppimista tapahtuu esimerkiksi arkielämän erilaisissa vuorovaikutustilanteissa: työssä, perheen tai suvun kesken ja vapaa-ajalla. (Jatkuvan oppimisen sanasto, s.44.) Jatkuvan oppimisen sanastossa (s.57) osaamiseen katsotaan sisältyvän henkilön tiedot, taidot, käyttäytyminen, arvot ja mieltymykset.

Osaaminen on (Välisalo, 2014)

- abstraktia, vaikeasti ilmaistavaa
- jotain, mikä konkretisoituu itsetuntemuksen kautta
- kontekstisidonnaista
- kehittyvää, kehitettävissä olevaa, muuttuvaa
- enemmän kuin osiensa summa,
- jotain ainutlaatuista, mikä erottaa sinut muista
- taitoja - tietoja, asenteita, kokemuksia ja paljon muuta

Teesejä oppimisesta - osaamisesta jatkuvaan oppimiseen

- Oppiminen on aivoille hyväksi
- Oppiminen on oppijan motivaation johdattamaa
- Oppiminen on oikea-aikaista
- Oppimisen vaatimiin henkisiin resursseihin suhtaudutaan vakavasti
- Kerralla tarjotun tiedon määrä on oppijan kannalta sopiva
- Oppimisen välissä on luontevia taukoja
- Tärkeintä tietoa on metatieto: mistä tieto ja ohjeet löytyvät, keneltä voit kysyä
- Työssä tuetaan oppimista

Lähde: Aivot työssä, Huotilainen & Saarikivi

6.Kohderyhmäanalyysi

Hankkeen toiminnan kohderyhmiksi on valittu yksinyrittäjät, pienet yritykset, alanvaihtoa suunnittelevat, valmistumisen jälkeen työmarkkinoille siirtymässä olevat, työuraa eläkeiän saavuttamisen jälkeen jatkavat henkilöt, kunnan työllisyyspalveluita käyttävät henkilöt.

On syytä pohtia kohderyhmiä koskien opiskelun motivaatiota, opiskelutarvetta sekä osallistumisen mahdollisuuksia.

Jotpan kyselytutkimuksen tuloksia esiteltiin Kysely- ja haastattelututkimusten julkistustilaisuudessa ti 10.1.2023 otsikolla **Mitä työikäiset ihmiset ajattelevat jatkuvasta oppimisesta?** Milma Arola kokoaa kyselyn tuloksia. Hänen mukaansa tutkimuksesta selvisi, että kouluttautumisen ja oppimisen mahdollisuudet ja kokemukset ovat eri ihmisille kovin erilaisia. Kouluttautumisintoa olisi enemmänkin, mutta opintiellä on monenlaisia esteitä. Valtaosa vastaajista, 50-60% kokee oppimisen ja kouluttautumisen positiiviseksi asiaksi, johon he osallistuvat ja hakeutuvat aktiivisesti.

- Sopiva koulutuksia ei ole saatavana.
- Mistä saa tietoa ja ohjausta
- Opiskelu on vaikeaa vaikei olisi todettukaan mitään oppimisvaikeutta
- Uuden oppiminen ei ole heitä varten

Mieluisimmat koulutusvaihtoehdot (1/2)

Kaavio 18. Kaikki vastaajat

Minkälaiseen koulutukseen osallistuisit mieluiten?
Valitse enintään kolme vaihtoehtoa.

Yhteensä (n=2010)

< Dia 27 / 55 > Ota hallinta

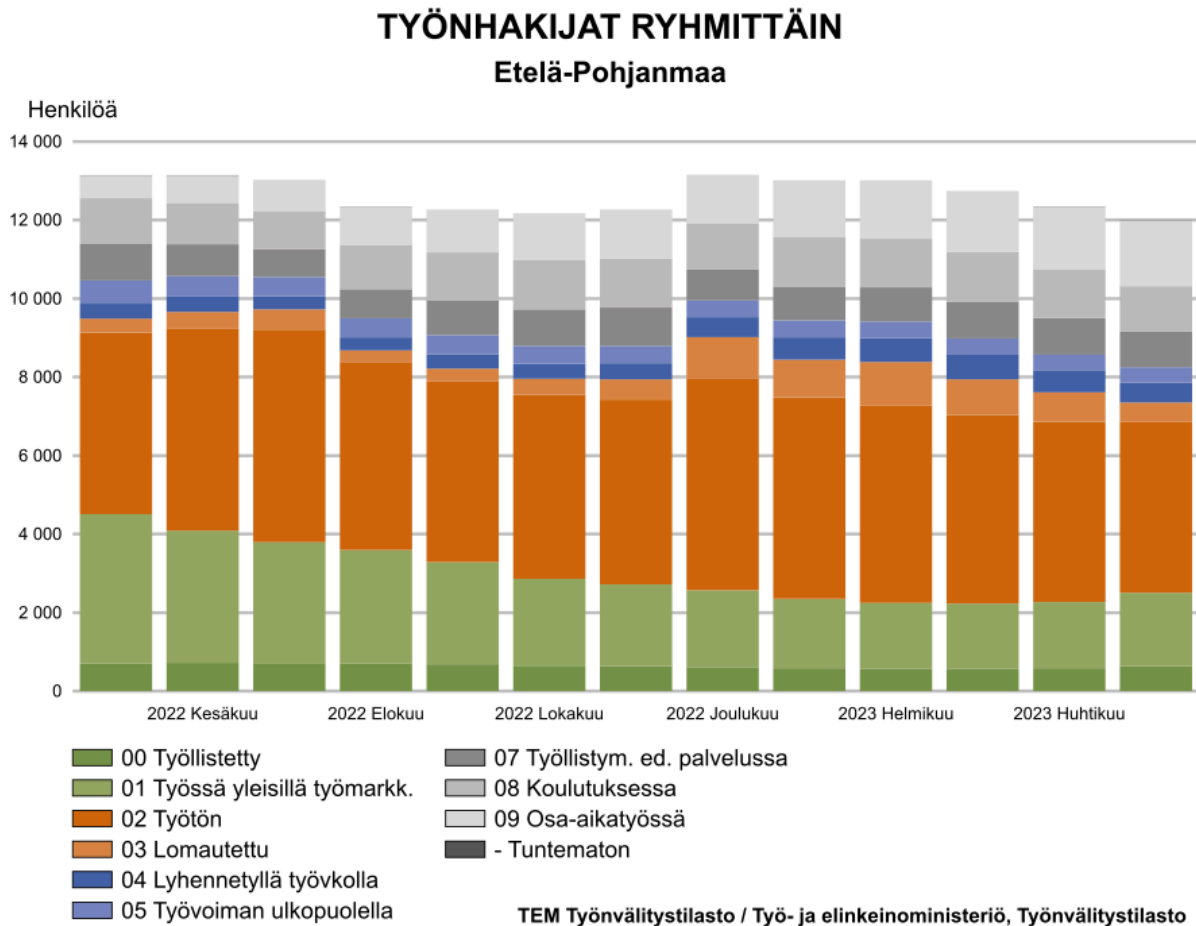
Siirto: Maittti (JOTPA)

https://backend.jotpa.fi/sites/default/files/documents/Kyselytutkimus_Mit%C3%A4_ty%C3%B6ik%C3%A4iset_ihmiset_ajattelevat_jatkuvasta_oppimisesta_2023_saavutettava.pdf

6.1. Alanvaihtoa suunnittelevat

Oletettavaa on, että alanvaihtoa suunnittelevat henkilöt hakeutuvat oman kiinnostuksensa kohteena olevan uuden ammatin tutkintokoulutukseen. Kansalaisopiston tarjontaan sopii hyvin urasuunnittelua koskevat lyhytkurssit ja työnhakuun liittyvät koulutukset. Kohderyhmän tavoittaminen on vaikeaa ja voi toteutua laajan markkinoinnin myötä.

6.2. Työllisyyspalveluita käyttävät henkilöt

Ely:n toukokuun 2023 työllisyyskatsauksessa Lapuan työttömyysprosentti on edelleen laskenut ollen nyt 5,0. Työvoiman määrä on 6235, jolloin työttömiä on 312. Miehiä 210 ja naisia 102. Pitkäaikaistyöttömiä on 53, sairaiksi luokitellaan 47. Iältään pääosa työttömistä on yli 50-vuotiaita 118 henkilöä, alle 25-vuotiaita on 50 ja alle 20-vuotiaita 13. Avoimia työpaikkoja tarjolla on 83.

<https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ely=16>

Työllisyyspalvelut ovat siirtymässä kuntien hoidettaviksi vuoden 2024 alussa. Uuden toimintamallin vakiintumisen jälkeen on hyvä aika selvittää, miten kansalaisopisto voi olla mukana työttömien koulutuksessa.

6.3. Valmistumisen jälkeen työmarkkinnoille siirtymässä olevat

Ohjaamon avulla voidaan selvittää valmistuvien, syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten lisäopiskelutarvetta. Urasuunnitelukoulutukset sopivat myös tälle kohderyhmälle Ohjaamon kautta voidaan lisätä tietoisuutta kansalaisopiston koulutustarjonnasta.

6.4. Työuraa eläkeiän saavuttamisen jälkeen jatkavat

Aiemman kokemuksen perusteella voidaan todeta, että eläkeiän saavuttaneet jatkavat aiemmassa ammatissaan. Heidän lisäkoulutustarpeensa liittyvät usein digitaitoihin. Näihin he ovat työelämässä saaneet tukea. Työelämästä poisjäännin jälkeen he helposti hakeutuvat digituen pariin. On havaittu, että tuen tarve vaihtelee ja he hakeutuvat hakemaan oppia kohtaamiinsa erityisiin ongelmiin ja mieluummin yksityisopetukseen.

6.6. Yrittäjät

Yrittäjien ja pienyritysten henkilöstön koulutautumistarpeita on syytä selvittää kyselytutkimuksella. Yrittäjien saavuttaminen on mahdollista Lapuan yrittäjien ja Invest Lapuan kautta.

7. Kyselytutkimus

7.1. Kyselytutkimus toteutettiin lomakekyselynä sekä haastatteluilla keväällä 23.

Kyselyn kohteena oli Lapuan yrittäjät. Kysely laadittiin yhdessä Lapua Investin kanssa. Kysely lähetettiin lapuan yrittäjien puheenjohtajan sekä Lapua Investin kautta yrittäjille. Huolimatta useista yrityksistä, saatiin tätä kautta vastauksia vain 3 kpl. Kyselyä jatkettiin kaupungin hankintapäivien yhteydessä sekä haastatteleamalla yksittäisiä yrittäjiä. Lopulta vastauksia saatiin 20 kpl.

Lapuan yrittäjien puheenjohtajan kanssa käydyn keskustelun perusteella voidaan todeta, että koulutusten markkinointi yrittäjille on toteutettava suoramarkkinointina, johon he ovat tottuneet. Lisäksi alueella toimii aktiivisena Suomen yrittäjäopisto, jonka tarjonta on suunnattu yrittäjien tarpeisiin ja kohderyhmä on heille tuttu. Yrittäjäopisto järjestää myös työvoimakoulutusta.

7.2. Kyselyn tuloksia

Kun kysyttiin, onko yrittäjä jo kansalaisopiston opiskelija vastasi 50% ettei ole vielä löytänyt sopivia opintoja tai harrastusta. Yrittäjyys on tunnetusti aikaa vievää, ja perhe asetetaan etusijalle. Perinteiset kansalaisopiston opinnot eivät useinkaan sovi yrittäjän aikatauluihin. Oman aikataulun mukaan toteutettavissa olevat harrastukset ovatkin yrittäjille sopivia, esimerkiksi liikunta itselle sopivaan aikaan eikä opiston aikataulun mukaan.

Kurssitarjonnasta yrittäjät valitsivat heille sopivina kursseina seuraavia kursseja tässä suosituimmuusjärjestyksessä:

Julisteen, esitteen tai mainoksen tuottaminen

Ensiaputaidot

Erilaiset hyvinvointiin liittyvät teemat

Tilinpäätöksen tulkitseminen

Työturvallisuuskurssi

Tietoa maahanmuuttajien työllistämisestä

Vastuullisuustyö pienyrityksessä

Erilaiset someen ja sisällöntuotantoon liittyvät kurssit olivat toivottuja, esim kuvituskuvien tuottaminen, livevideo, striimaus podcast, Tik Tok.

Lisäksi haastattelututkimuksessa toivottiin juuri omalle yritykselle räätälöityä työvoimakoulutusta paikkaamaan esiintyvää työvoimapulaa. Tähän kansalaisopiston on vaikea tarttua. Kurssien osallistujamäärävaatimus on vaikea saada täyttymään ammatilliseen erityisosaamiseen kohdistuvilla kursseilla.

8. Yhteenveto

Esiselvityksen perusteella voidaan päätellä. Lapuan kansalaisopiston roolia paikallisena koulustarjoajana on hyödyllisintä kehittää sen olemassaolevien vahvuuksien suuntaan. Siirtyminen osaamisperusteisuuteen ei edellytä siirtymistä pois omien vahvuuksien alueelta. Hankkeen kohderyhmien tavoittaminen vaatii resursseja ja aiheuttaa osittain kilpailua muiden alueella toimivien kouluttajien kanssa. Kilpailuun ei ole syytä lähteä, vaan on parempi tunnistaa muiden koulustarjoajien vahvuudet ja erityisalueet ja etsiä itselle niitä tukevia tai täydentäviä koulutusteemoja.

Oman sektorin löytäminen sellaiselta saralta, jossa tarjontaa ei alueella ole, on ketterälle kansalaisopistolle luontevaa ja mahdollista. Toisaalta osaamisperusteista, suppeaa koulutusta kannattaa ensisijaisesti lähteä tarjoamaan niistä kursseista, joille opettajia on jo olemassa. Kurssitarjonta ei kuitenkaan voi olla kokonaan opettajalähtöistä. Ongelmana on opettajien löytäminen kohderyhmän toiveiden mukaisesti kursseihin. Ehkä ongelmaa voisi pienentää motivoimalla osajia opettajan työhön juuri pienten oppimiskokonaisuuksien ajatuksella. Pienten osaamiskokonaisuuksien opiskelun tarjoaminen ja osaamisen tunnistaminen laajasti on EU:n tahtotila. Ajatus tukee myös jatkuvan oppimisen strategiaa.

Työttömille suunnattujen, työelämätaitojen kurssien järjestäminen vaatisi uusien opettajien etsimistä. TE-palveluiden hoitaminen on siirtymässä kuntien vastuulle vuoden 2024 aikana.

Muutosvaiheessa on hankala kehittää tälle kohderyhmälle soveltuvaa koulutusta. On parempi tutkia tilanne muutosvaiheen jälkeen ja etsiä omaa roolia sitten, kun toimintamalli on selkeä.

Yhteiskunta ja osaamistarpeet muuttuvat jatkuvasti ja nopeasti. Jo tämän selvityksen tekoaikana muutoksia tapahtui paljon. Koulutuksia tarjoavan tahon on oltava jatkuvasti tietoinen tulevaisuuden skenaarioista ja kysyttävä säännöllisesti kohderymiensä tarpeita ja vastattava myös niihin. Vuoropuhelu, yhteistyö ja esillä oleminen lienevät edellytys sille, että kurssien kysyntä säilyy.

Toimintasuunnitelma:

- Tarjotaan kyselyn perusteella niitä yrittäjien toivomia kursseja, jotka sopivat opiston ohjelmaan. Ensiapukoulutusten tarjontaa vahvistetaan ja ohjelmaan otetaan työturvallisuus, järjestymies, hygieniapassi ym pätevöittävät koulutukset.
- Järjestetään itse ja yhteistyössä teemapäiviä ja luentoja kyselyssä ilmenneistä aiheista. Esimerkiksi Lapua Investin kanssa teemapäivä Maahanmuuttajien työllistämistä ja Ikääntyvien yliopiston tarjonnasta valitaan luentoja huomioiden kyselyn toiveita, esimerkiksi luento aivoterveudesta.
- Lisätään ohjelmaan urasuunnitteluun ja työnhakuun liittyviä kursseja. Kerätään toteutumisesta ja kiinnostuksesta tietoa.
- Tuotetaan osaamisperusteisia kursseja opettajien resurssien mukaan ja markkinoidaan niitä tehokkaasti palvelumuotoilun keinoin kuvatuille kohderyhmille. Kerätään myös näiden toteutumisesta tietoa.
- Tuetaan opettajia osaamisperusteisten kurssien tuottamisessa ja laaditaan vuosikello osaamisperusteisen kurssien tuottamiseen sekä markkinointiin.
- Seurataan erityisesti Jotpan tuottamaa tietoa osaamisvajeista Suomessa. Tietoa käytetään kurssisuunnitteluvaiheessa.

Lähteet:

Alasoini, T. ja Houni, P. 2019. Toim. Work Up -työelämä 2020. TEM oppaat ja muut julkaisut 3/2019. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavana:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161299/TEM_oppaat_3_2018_WorkUp_Tulevaisuuden_tyo_22012019_Web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Etelä-Pohjanmaan työllisyyskatsaus kesäkuu 2022. Ely. Saatavana:

<https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ely=16>

EU:n neuvosto, lehdistötiedote 16.6.2022. Saatavana:

<https://www.consilium.europa.eu/press/press-releases/2022/06/16/council-recommends-european-approach-to-micro-credentials/>

Jatkuvan oppimisen sanasto. Luonnos 2021. Ladattava tiedosto saatavana:

https://wiki.eduuni.fi/download/attachments/187238566/Jatkuvan_oppimisen_sanasto_2021_02_15.pdf?version=2&modificationDate=1613396105370&api=v2

Karttunen, A. 2022 Suositus pienistä osaamiskokonaisuuksista ja henkilökohtaisista oppimistileistä hyväksytty EU:ssa. EU news. Saatavana:

<https://epale.ec.europa.eu/fi/content/suositus-pienista-osaamiskokonaisuuksista-ja-henkilokohtaisista-oppimistileista-hyvaksytty>

Koski, J. 2022. Suomen osaamisjärjestelmä haastetaan osaavan työvoiman riittävydessä. Blogikirjoitus. Laurea JOurnal. Saatavana:

<https://journal.laurea.fi/suomen-osaamisjarjestelma-haastetaan-osaavan-tyovoiman-riittavydesa/#dca83550>

Koskela, T., Rosenius, P., & Kärkkäinen, S. (2020). Opettajaopiskelijoiden käsityksiä oppimisesta erilaisissa oppimisympäristöissä. Aikuiskasvatus, 40(3), 197-211.

<https://doi.org/10.33336/aik.98367>

Leveälahti, S. 2022. Valtakunnalliset osaamiskapeikat – ennakointituloksia ja tilannekuva vuodelle 2022. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus. Saatavana:

https://jotpa.fi/fi/julkaisut/?get_page=fileviewer&file=https://jotpa.fi/openfile/MTY0NzQ5NzMwMI9KT1RQQSBWYWx0YWt1bm5hbGxpc2V0IG9zYWFtaXNrYXBlaWtvdCDigJMgZW5uYWtvaW50aXR1bG9rc2lhlGphIHRpbGFubmVrdXZlHZ1b2RibGxIDlwMjJucGRm

Leveälahti, s,& Hakanen, J. 2022. Ukrainan sodan vaikutuksia Suomen työmarkkinoihin ja jatkuvan oppimisen haasteisiin. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus. Saatavana:

<https://www.jotpa.fi/fi/julkaisut/raportit/ukrainan-sodan-vaikutuksia-suomen-tyomarkkinoihin-ja-jatkuvan-oppimisen>

Mitä osaaminen on. Hamk. Opiskelu Hamkissa -sivusto. Saatavana

<https://www.hamk.fi/opiskelu-hamkissa/uraohjaus/osaaminen/>

Riukulehto, S. 2022. Hyvinvointia sivistystyöstä. Blogiteksti. KOL. Saatavana:

<https://kansalaisopistojenliitto.fi/blog/vieraskyna-hyvinvointia-sivistystyosta/>

Väisänen-Haapanen, P. 2022. Vapaa sivistystyö ja jatkuva oppiminen - Tähtäimessä työllistymistä edistävän osaamisen kehittäminen. Blogiteksti. Kuntaliitto. Saatavana:

<https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2022/vapaa-sivistystyo-ja-jatkuva-oppiminen-tahtaimessa-tyollistymista-edistavan-osaamisen>

Välisalo, T. 2014 Oman osaamisen tunnistaminen. Luentodiat Humanistisen tiedekunnan työelämäkoulutukset. Saatavana:

<https://docplayer.fi/7046052-Oman-osaamisen-tunnistaminen.html>